

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ДУЖУДУ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДЕ

Техниканы амдыгааштан белеткээр

Шалдык келбашынын даш-шымзын соксап, дүжүт ажал алышкыны доостуруу билек-ле Улут-Хем районун «УТКА 25 чылы» соксап келер уенин ажалдыкыча сагыш салып ателген, бо болза ылаң-гы келер чылдын тарылгазынга техниканы амдыгааштан белеткен эгелеринте база жамалар. Бо талазы-биле бистин соксокта калдык план барыла база калыгы хемчегер алы-нармы?

Эртеки чылдарда бистин трактор-ларынмыс болгаш кезде ажал-агы-лын эске-даа машиналарын «Сель-хозтехника» Чалана катты-жымшыкыны болгаш Шаган-Арыг салбырынга база Турага колдуула-септен тургузаан. Оларын септе-гизини шынары кулу болуп тур-ганын чугаалавас аргажок. Чижээлээр-ге, «Сельхозтехника» Шаган-Арыг салбырынын септөөн трактор-ларын кол кезектери, сонгу эке-тери шынары кулу кылдыган болгу-лаан. Турага септөөн тракторлар 15 хонук иштинде ажалдаан баар та-варымалар турган. Мынарга «Сель-хозтехника» Чалана катты-жымшыкыны керээ эзуаар 10 тра-ктору бо чылдын апрель 1-ге чедир септен бээр тургаш, оон чедизин май-да септен доозуп берген, а уезун мы-рынай октябрь 1-ге алган бис, олар-нын бирөөсү база-ла септелгенин шынары багай болганы-биле ам ажа-туруп алган.

Оларда септелгенин багай болуп турарын кол чылдаганын чүдө деп айткып туруп келер болгай. Мында кол чүдө—септеки калдар-нын мергешилин чегиндөө. Олар-нын ажалында кылалда болгаш не-гелде база соксап. Мында чектеки манза холбоштыр ал нерзелин. Ича тракторун септелгени доозу-ган, кээп алынар деп Шаган-Арыг-

хан телефоннап келер. Белеткенин алгаш, каш кижиле ажаа чедер берип, септелгенин кылал көргө, чедир кыл-баан чүдөлөр хей болур. Мынчанга боттарымыс чамыкта ажаа кылчып кириптер бис, а чамыкта, уелени улут болганда, септеге доозарынч чаа хуусаанын айткыш, курт чору-гулай бээр-даа турдусу. Бо айткыш-ны чогуур черлерини мурунга ту-гузап-даа турдусу. Солунга база бижип турган, партия райкому бо-гаш районун улусу контроль ком-теди-даа хемчегерин ап тургузаан, ылчазалок техника септелгенин байдалы экижир талаа ажаа ес-керилбөөс.

Мынчанга, бо чылдын бисте кезде ажал-агынын бүтү техникаын бот-тарымыс кулуусу-биле доозууска чорудар деп шиптирлээни бис. Манза бергедер чүдө—артык кезектерин чедипшени болур. Илгиз-даа бол, оун чедир кылдыр тып алыр дөш хем-чегерин алыр апар бис. Илгизге «Сельхозтехника» дашчышты ол кезектери Чаланаан, Ак-Довурак-тан илеп тыварынны планы бар. Республика организациалары база дузалаар боор деп бодап турар бис, чүдө дөш септелгенин доозуусу кылдыр шиптирлээни бис олз дөшкери дөшкери бээр бис.

Ичага септелгенин чорударынны планы бисте мындай. Оун совоктуу Ак-Туруп салбырынга чорудар, Ста-ноктарын, дарганаар черин, севара-нын мынар көкүрө берген. Ича га-ракты чамыс аял төлөиле эзуаар кылбаан, шынары багай болза-даа, бүтү хемчегерин ап тургаш, сеп-телгенин эки болуптур хандар ап-аар бис. Бистин знаа септөө тра-кторларынмыс — 73. Септеге ателер берген. Септелгенин багай болуп ал-гаш кылдыр арга-биле чорудары план-наттыган. Бонгадага бригадир, ийи

трактористер кирер, а контроль — бригадирин холууда, механик база бар болгай. Мынчанга, совоктуу салбыраары эдештир септелгенин чорудар. Чижээлээр, баштай Ак-Ту-руп салбырын техникум септөө, оон соонда — Армыканын, дараа-сында — Ишти-Хеминин дөш, оон-даа еске.

Септелгеге ылавлалыг график турар. План эзуаар айда 20 трактор септелгенин турарын чедип алыр. Мынчанга нийти септелгени март 1-ге чедир доозар соруга сал-дыган. Оон соонда ол доран ком-байнар септелгенин массалык-биле кирер. Сепкалар, илгирлер, ан-дынаар септелгенин шагда-ла ателген. Техника септелгенин кижилер бисте четчир. Бисте шиптирлээниге-нин эзуаар машиналарын кол шим-челикин кезектин септелгенин бо талазы-биле өн-не мергешилин кил-жилер, чижээлээр, бирги кластын трактористер, оон мурунга сеп-телгеге ажалдап чораян кижилер хаара туттунар. Эске, илгир нарын асес кезектерин трактористер бот-тары септөө. Мынчанга септелгеге шуштурулга байдалыг арганы ажалдаар, ол чүдө дөш бир кижиге тракторун кезектерин чуган болза, еске бир кижиге кезектерин алыр, база бирээни элээр дөш ишкеш, оон-даа еске.

Чонун материалдыг соновургалы-га холбошкан айткыштар талазы-би-ле бистин партиянын болгаш Совет чыактын ап турар хемчегерин бистин совоктуу амдыгалында херек бол-дула боттанып, болуптур аян түн-нелин берип турар. Бо талазы дүжүт ажал алышкынынын үеинде өн-не тодаргай-биле илгирер. Септе-геге бо дугайында септеге кылдыр трактористерге хамарыштыр база

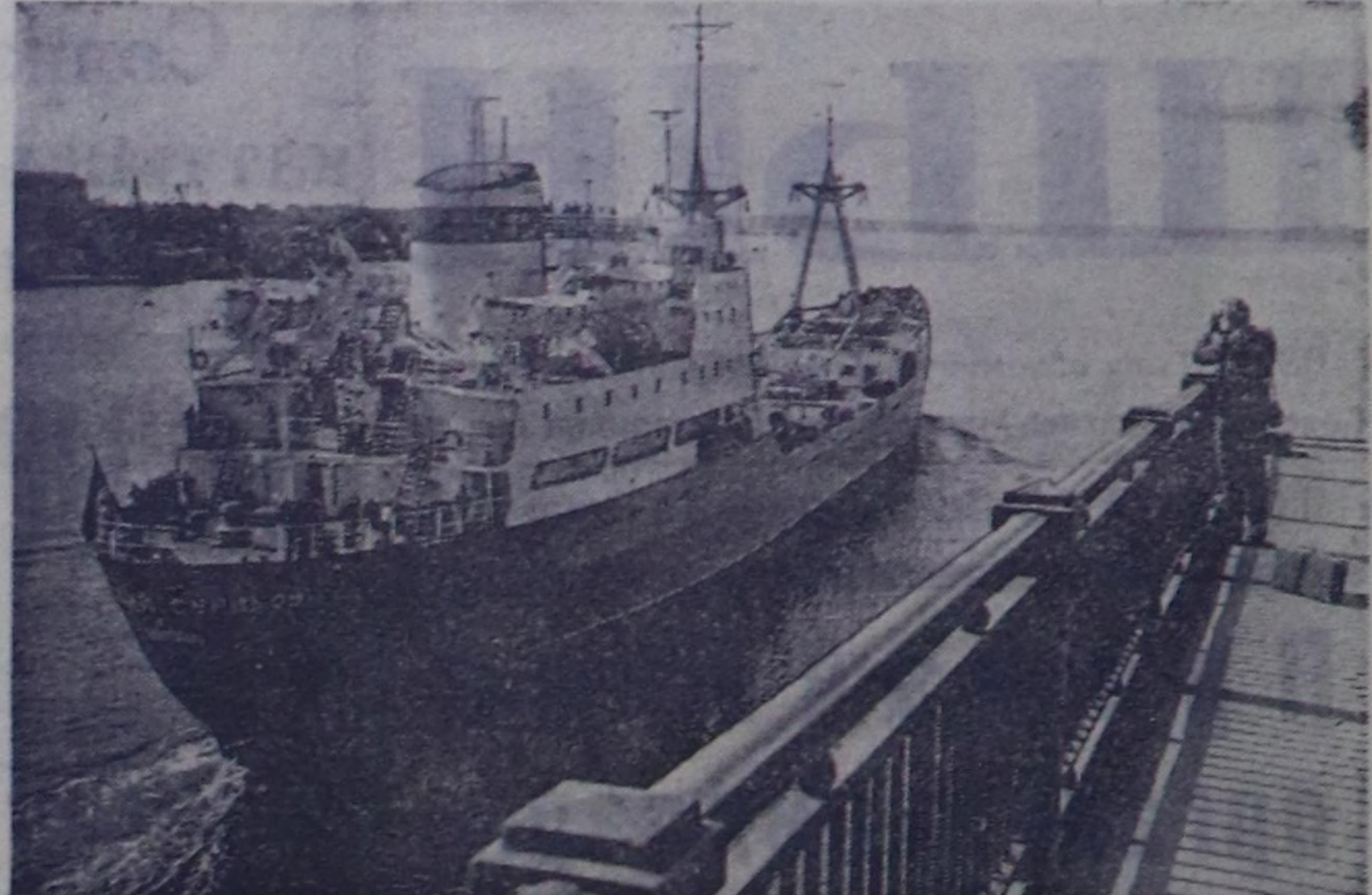
хамчегин көргөн. Ол чүдө дөш тус-кай үлгүрүн чаа доктап эзуаар техника септелгенин ажалдаар трактористер мехажылдыг бирги раз-рядчынын төлөирин ап ажалдаар. Бо чорук механизаторларын ажал-га соновургалын бедлер апары чугаажок.

Кезде ажал-агы техниканын септелгенин бүтү дугаада ме-ханизаторларын аразыга социали-стич чарышты калбартырыча база мурнакчыларын дуржулганын непе-редиринче улут кичээлгенин салган турар. Кижиге бурузунун, септеки бригада бурузунун база соксокта салбыраарын айы-биле болгаш бү-гү совоктуу хемчегерин чарыш кал-барган турар кылдыр ажалдаар бис-ке негеттинер. Бо чылга дүжүт ажал алышкынынын үеинде чарыш-тык калдыг чоруп турганын өн-ренип көрүп, оон эки болган тала-ларын практикага ажалдап тургаш ажалдаары ажыктыг болур. Бо хе-рекке соксокта ажалчыны комтеди, оон активчилер чаа байдал-биле ажалдаары чугула. Дүжүт ажал алышкынынын үеинде турган чет-пестерин каттапвас.

Чарышты калбартып тургаш, сеп-телгенин шынарыча, оон графикте айткан хуусаанынча оон кичээл-генин салыр ажурат бис. Манза со-воктуу дирекция черинде, тускай эрменчилерден контрольду өн-не шыгыш тургузар.

Мынчанга чаа беш чылдын ийги-ли чылдын чаагай дүжүдү алыр талөөдө, кезде ажал-агы техниканын септелгенин өн шынарыг чору-даар дөш бүтү билиништи, арга-висты бээр бис.

М. СОКОЛОВ,
«УТКА 25 чылы» соксокта
кол инженер.

НИКОЛАЕВ. 61 коммуналар аттыг судно тудууну коллектив чурттуг балыкчыларынга рефрижератор-судноларын кылдып турар.
ЧУРУКТА: «Василий Суриков» дээр чаа рефриже-тор далайже үнү бар чор. Бо чылдын туттунган «Ва-силь Поленов» дээр база шак маалыг суднону кыла-нынга боларга, бо суднону хуусаанында 18 хонук мурнады тудуу кылган.

В. Лудченкоу фотоу,
СЭТА-нын фотохроникасы.

Совет көдөөнү кижилери

НАЧЫН

Бистин хоочун колхозчуус Начын Самбуу бо чылдын 70 хар-лаан, Ылчала-даа кырган кол-хозчу төгөн колхозунун мал ажы-жынын хөгжүдөр ажалында бол-дунок үлгөр-чирин көргүзүп, ол ажалында ам 10 чыл иштинде ажалдаан.

Ол 60 харынында, чедир кол-хоз бугурулгезин хөгжүдөргө, ылаңгы тараа мултураларында бедин дүжүтү алыр херекке он-за кызымкан ажалдап чораша, пенсияга үнү тургаш-ла, оун-даа бодаарын, улам сорутуг ажалдап эгелзеп.

Самбуу 17 харынында эгелзеп тыва улустун национал оюну үл-гөшө иделейип кирип, улут чедипчиликтерин болуп, Тыва Арат Республиканын база бир хоочун мергешке чедип, сумулардан эгелзеш көмүрүнүгө чедир, Кы-зыл хоорайга болулаан Тыванын улуг Надымарына чедир хуеин, нийти-биле 12 шүлдөин кылган. Ол 63 харында бедин бистин Дус-Даг сумуунун Чаа-Суурга туугулар байкалында 32 меге хуеинге 8 меге чедир хуеинин көргөн мен. Бо бүтү спортчу чедипчиликтерин түгелинде мурунда Улут-Хем коомунун чыгыргы ажаа Начын деп шала атты тывыскан чү-вө.

Бистин узун маалыг хоочун кырган ажалымыс ындыг үлө-

гөб-дуржулгалыг оруктарын эр-тип, бо хуеинде колхоз бугурул-гезинге эки ажалдап турар чорук дына өөрүнчү болгаш оларга кым сорук кирип ажалдавас боор. Начын Самбуу ам бо хуеинде кол-хозунун бир кидан өшкүзүн нады-ры, кыштаан ыяк белеткен ал-ган.

ВЕТЕЛЬДШЕР

Александр Дармаевич Амырбит колхозтун ветфельдшер, бистин чорудулгид кичилеристичи би-рээни.

Ол ону ала-чайгаар недип ал-баан. Ол 1951 чылда Туранын бир чыл хуусаалыг ветфельдшер-лер белеткээр школында дооскап, төгөн колхозунга мал ажалы-ры-биле шуудуру демиселди чору-дуп эгелзеп. Оон эгелзеш-ле Алек-сандр Дармаевич болунок билгир мергешилин улам бедип, прак-тиктиг дуржулгасын өзүп, 15 чыл ажа берген.

Сонгу үдө оон күш-ажылчы иделейип көсүзү-биле бедип, кыштын соонда-даа, чылдын изинде-даа, колхозтун эң ыраа малчыларын доктаамал кезип, ында калды-ла ажалдап тывыс-кан болур, ону ол-ла доран баш уауру узуткан турар. Колхозтун ма-лын надырган малчылар ону күн-дүзүр болгаш оларын иделгени Александр Дармаевич кызым-кай күш-ажылчы-биле харылап турар. Ол ылаңгы малдын мас-салыг оолдашынынын үеинде

малчынар ажалдынга, фермалар-га, бригадаларга үргүлчү баар. Ынчанга малдын чаш төлүнүң лнзы-буру ажалдаан алуу хо-раар чорук конугу ховар болур. Оон-биле кады ол ыраа одалар-да малчынарга хун бурунчу чу-гула айткыштарын дугайында лекция, беседаларын, солун ном-чулгаларын үргүлчү кылып бе-рип, мал ажалынын талазы-биле зооветеринарлар өредикте сем-наларын доктаамал эртирп чору-дуп иделейип агитаторларынч бирээни.

Колхоз баштаар чери, нөдөз Совет оон эгелчин чоруну үнө-лөп көргөш, өрттент шакчалдап-биле каш удаа шакчаан болгаш нөдөз, район Советтеринин депу-тадынга каш удаа сонгаан. 1966 ажал-агы чылдында колхозтун хүндүлөп сабыраанда оон чу-руун кирген болгаш ону Чоода бот-оруга-чарыгалыг хожуу бригаданын доктаамал ветфель-шери кылдыр кызылгаан.

Александр Дармаевич ам ке-лир кышын малды хур, меки чыл ажыраар дөш малчынар-биле ка-ды бригаданын малын экижирин-ден аңды, кышкы уауру белеткен ажалдаарын организастыг чоруда-рынга база-ла улуг ажалдаарын кылып турар.

Т. ЧЫМБАЛАК,
Өзүр районун «Торгалы»
колхозта мурнакы дуржула
кабинетин эрелекчизи.

Хар киир чаапкан

Кыжын хүр чыл ашкан малдыг чаш тау-даа ботур, дүгөн ма-лымчал, оон продуктуу-даа бедик болурун практика улам баштап тур-ар. Тандыла «Совет Россия» колхоз мал кыштагалышынынга белет-келди эртен чылдан дөшө органи-застан.

Владимировка төп сүт-бараан ферманын кажаалары чогуу үе-инде септелгенин, ишти аргылаан болгаш чутайлаан. Фермага хергедер мал чедир чедир. Ол ышкан Балдыранында бо чылдын 215 шар-кыжыгышты семитилгеге тургузар, ында байдалды база таарымчалыг дөшө: кажааларын бүрүн септөө, электр чырыкты киригиткен, чедиргеге чери белеткен.

Баскалга бо чылдын сес чүс ажыг

инек кыштагалар, ол Фермада улуг-даа малдын, бызаанын-даа кажаалар-дын таарымчалыг белеткен, ылаа чөм кураалырга база четчир. Чагытай. Манай болгаш еске-даа черлерде кыштагалар белен.

«Совет Россия» колхозтун мал ажалында, ылаңгы кышка белеткен талазы-биле чедир кылдымчаан чүдө-дерин база алыр херек. Артыгы-Уауага бо чылдын ийи чүс бежен инек кышталдыр көрдүгөн. Амгы үдө ин-да байдал эдөөн дүрөгүнч: хар киир чылакан, 150 инекке өргү кажаалын септелгени доозулаан, 100 инекте кажаалын ам-даа кылдымчаан. Чаа кажааны кылар, өргү кажааны сеп-төө соруга-биле бызылгаан бы-

закчылар ол ажалын арада каап, андырже аттаткан эгелзеп. Ол фер-мага электр чырыкты киирер дөшө бээр ам ийи чыл ашкан, фер-мадан коллективин электр киир-ерин аажок күзөп турар.

Колхозтун кышка белеткен ажалында малчыларын бот-иделейип киришенин демгелгери чөптү. Бир өвөс Артыг-Узун сүт-бараан фер-манын коллективин бо ажалы, чаада эгелзеп эки организастан болза, мыа амгы чедир чөптү үеинде чалыттыган турар ийи. Колхоз баштаар чери, зооветерина-рия ажалдаачылары кышка белет-келде кичээлгенин үлгүлүгүр ажур-лут.

Н. КАНЧЫР-ООН.

АЛДАРЛЫГ ДӨРТӨН ЧЫЛ

Кыргыз черде улут байыраа келген. Ажалчы чонор Кыргыз Совет Социалист Республика-нын болгаш Кыргыз Коммунист партиязы-нын дөртөн чыл оон демгелеп турар. Бо болза бистин Ала-чуртуустун бүтү уаустарын ба-йраалы, чүдө дөшө акы-думалыкы уластар шылгалдарын-даа, тилгелдерин-даа хун-рине кезээде калы чоруп турар. Ол болза Со-вет Эшпелин Коммунист партиязынын ленинч национал политикаынч тилгелгенин, амдыралчы кулунуң чайыннанч херечин-дир. Дөртөн чыл—төгү талазы-биле алыр болза, ындыг-ла улут эвөс үе, ынчалза-даа ол Кыргы-стын хөгжүлгезин чаагай үе болган. Социал-экономикте болгаш културалг чарыкталарын байлаанын талазы-биле ол үеги кыргыз улустун амдыралында еске калды-ла үе денгешсе. Бүгү совет кижилерин чоргаларын артеги Кыр-гыстын чедипчиликтер чүдө Октабрын соци-алист Улут революциянын тилгелгенин бай-далдарында, чүдө Ленинни Коммунист пар-тиянын улуттулганын, чүдө бистин улут акымыс өзү улустун болгаш Совет чуртун өс-ке-даа бүтү улустарын дуаламчылыкын ача-мында болдулар аргалыг болган.

Революция мурунуга Кыргыз чүлүт турганы? Магалыг шынааларын болгаш чалымдарын чур-т хей чө чылдарын иштинде кедергей хожу-даан чурт болуп келген.

Кыргыз улустун ийилде хөгжүлгезин Феодал-тер харылаларын хемчегерин дашкаарла-нын турган. Чонун кол ажалы көшкүн мал ажалы чорала. Кыргыздарын бүтү-ле байлаа малда болуп турган, ынчалза-даа малын үштү ийи кезде каш саным байларын болгаш ку-лактерин холуга мөөнөттинген.

Час ажы чылдын мурунда Россиянын сос-тагыла Кыргыз эки-тура-биле кирген кыр-гыз улустун төгүлүг хөгжүлгезин улут де-шилгенин эгези, политика талазы-биле чугула ажур-дуалыг болушкун болган. Кыргыз улус

Т. УСУБАЛИЕВ,
Кыргыстын Компартиязынын ТК-зынын
бирги секретары.

болушкун салым-чолун орус улустун салым-чолу-биле кезээ-монгөзө холбоштырган. Улут Октабр, партия, Ленин бистин черивис-ке көзүлбөз чектелишкенин, эзулут аас-ке-жикти хайыраан. Ам Кыргыз—акы-думалык-ны өвилелдешкен республикаларын аразыла ден эргелгелерин бирээни.

Улутуп бурунгаар аажок улут хере базымын кылган. Ам улутпурде 43 белик сайыргай адырлар савагынын турар. Оларын иштинде машина тулушкуну, электроника, прибор ту-лушкуну, автомобиль тулушкуну, тулут индуст-риялыг болгаш еске-даа ол ышкан амгы үенин адырлары бар.

Революция мурунуга үе-биле деинээр, улут-пур бугурулгенин хемчегин 102 катан көрүлгөн. Электроэнергияны ажалдап үндүрүп 1928 чылда 800 му киловатт-шак турганында 1966 чылда 2311 миллион киловатт-шакка чедир көтүдөө. Ол болза хааныг бүтү Россиянын ажалдап үндүрүп турганында хей дөшө ол. Чонун кижиге сан-га онаштыр электроэнергияны ажалдап үндүр-түрүп Кыргыс чүлө Турцияны, Иранын, Пакистанын эвөс, харын база чамык европа чурттарын хей катан ашкан. Бистин республика-ны 1928 чылдын-биле деинээр, хемур даш казын 17 катан көзүлгөндөн, Ортагык Азия-нын хемур даш берикчин болу берген.

Эртеки чеди чыл болза улутпурчун онз шал-кын хөгжүлгезин үзө болган. Ол үенин иш-тинде Кыргызка кол бугурулгө фондларын Со-вет эрге-чарыгынын эртеки бүтү чылдарында хейнү тулуп, ажалдаа кириген. Чеди чыл иш-тинде 200 хире чаа улутпур бугурулгелерин, хе-терин, энергетикте болгаш еске-даа объекти-лерин тулуп, ажалдаа килөгө. Оларын иштинде Уч-Курган ГЭС, кампола-шекен комбинаты,

«Джин-Джиган» хемур даш шахтазы, Каннын пе-мент комбинаты, Майли-Сайын электр мате-риаллар заводу, Фрунзе—Ош алыч чүс километр узун дүтүг автомобиль оору бар. Совет эрге-чарыгынын чылдарын иштинде биске анык ажырым аныгын ескенин чоргаларын тур-гар бис. Оон күш-ажалын партия биле улус бе-дин-биле үндөп көргөн.

Ам кыргыз заводтарын болгаш фабрикалар-нын марказыг продукцияны бүтү өвилелдешкен республикаларга чорутуп, дашкыч оон-он чур-тарже үндүрүп турар факт бистин улутпурчун-тун техниктег дешилгенин белик дешилгенин дугайын чугаалап турар. Кыргыз сурька делегей рюмунда чугула чүдө болу берген.

Кезде ажал-агында улут чарыкталар боттан-ган. Көшкүн мал ажалынын болгаш бугу-түчү чер ажалынын, дешилгенин түбүн ажал-агынын оорунга бедик механизастаттынган болгаш эртенки үндөргө чорутуп турар социалист кезде ажал-агы бугурулгезин тургустунган. Ам республиканын колхоз болгаш соксо бугурун-ге, ортума-биле алгаш, 54 трактор, 30 автомобиль, 21 комбайн болгаш ийи чүс еске-даа кезде ажал-агы машиналар оонажыг турар. Кучууг тех-ника-биле миллион гектар ажыг тарылга шөле-рин ажалдап кылдып турар. Тараачыларын чери ажалдап кылдыгыга үндүргөн күш-ажалы элек дүжүтү берип турар.

СЭКП ТК-нын март Пленумун шиптирлер-көзүн ажал-ишчилерин ажал-херзенте үр-түкелдиг салдарын чедирген. 1966 чылда кол-хозчулар болгаш соксогар ажалчыларын та-рамын, хөвөжени, чигир сөкөзанын бедик дү-жүттерин өстүргөн. Республика тараа, дүк, эм кы-лар мас сазарын күчүнө планын шагда-ла күсөткен. Чигир сөкөзанын байлак дүжүдүн

ДАШТЫКЫДА

A black and white photograph of a young boy looking out of a window. The boy is in the foreground, looking towards the right. The window is in the background, showing a view of the outdoors. The image is grainy and has a vintage feel.

ерде тудуг үргүзүлсөн, ош-биле калың кумду буюттургандыктан, нөмүрөчү жетпей

Чомбениң хораланчы
ажыл-чорудулгазы

БРАЗЗАВИЛЬ. (СГА). Сми
көргүскөн ачымында Чомбе Му
Родезиянын девискардын Кон
(Киншаса) чазанга удур хор
чы үүлгедиглерге бааза кы
ажылгал туур.

Киншаса радиозунуң дынвати
биле алырга, Чомбе «Муруу
зияда бодунуң салбырлары бар
житт организацианын тургу
Ылантыг Чомбе Кисангын

таңга жандармнары турганна
үймэниниң кижикчаларинге
зыр-айтышкыны бодунуң ая
ларин дамчыштыр Мадридте

Үш чыл
эрткен

**Уткуп алышкыч
мындаг болган**

ЛОНДОН. (СЭТА). Октябрь
АКШ-тың президентинин Л. Дж.
Мальбуриче чоруушкунун дос
Хоорайга президентинин ч
уурайт буну сунуш эткен

уужуулуг бүгү оруун дургаар ба
варнын хангаларынга «Линдон Д
сон үүнү чорл», «АКШ—агрес
болгаш еске-даа ол мышкаш—
аажок уулуг үжүктер-биле б
каа. АКШ-тың президентизм Д
сонну мынчаар «чылын»-биле
алган. Рейтер агентиледин ко
поялентизинг Меллбуридан

позднейшая мексиканская
патнази-биле алырга, Джосов
кааччылар-биле ужуражы бээр
ойдан деэри-биле гостинидажы
тык эжинтен кирген. Полиция
каш кижини туду хоругдаан.

индэд хийгдэж, палатазы хоолуудыг
дэвхлээ үзүүлдэг деп санаана. Ол-
лунуу ёзуугаар полициячид ханд-
даг кижины тудуу хоругдаар болга-
чмак 14 ховук шийтгэнд хоруг-
д олуртур эргэлт. Моон мури
«террорист» азы «хоралакч» хор-
сөмийнгөнд суд болгаш ислелгэ
тудуу хоругдаашкины чүүл

А. **төлээлөхчиг-чазактын чөпшээр**
ёзугаар чорудуу турган.

КЫДАТТА „КУЛЬТУРА РЕВОЛЮЦИЯЗЫ“ ДЭЭРЗИ

е тагааны» парлап үнүрүш. «БКИ Хэйлунцзянь» мөжү комитетинин рынга кара көжөгени кедүрүш үгениш» ыңла медеглел ту

рип- ол фабриканың пәстерия бүд
че- 360.001 метрге кызырмалган.
кин- чернин ажилчыннары ол үзе
чу- шагындан дашкаар, чамык
пәс- 12 шакта ажиллап турганын»
ары- душта землеген турар.

Үшкү ары

АНЫН АНЫН АНЫН

Монгуш Делгеровичи колхоз баштаар чөдөрлөдөгч болгон. «Ам баа-ла аялтай-на, пенсияне үнү көр дээр ирген бе?» деп, ол бүдүү шитиле болгон. Төрөн колхозунга төлөтүп күш-ажылы дээш, пенсияне үнү, кыраан пазында төлөөш даштаанын Монгуш Делгеровичи колхоз баштаар чөдөр-дө, колхозчулар-даа чатыс удаа эвес савалдан турган. Мычылда-даа ол ову дымнаар бешти хөйүч чок. «Хей түвө чугалапайлар! Дирек олураш, пазы-даа колхозунга ажыдаар чөдөр-дө, ол таарылаар. — Хамык үтүс коммунистичи чагал оранын тургузул турда, мен канча анаа олураар кийи мен. Чок, ажыдаар мен!» Оң дуга-йында: «Чөдөр беш карыт хирезиде ам-даа сөт-көдө дөстүмөс-тир ийи» деп, колхозчулар чу-таалашыр.

Бөрзөкей — колхозтун эң дээр ачым. Ач-ымр сеозу эгелдөөр, чатыс-даа хун озада-вайн айтаныштар. Сеоз дөзүлүгү дөдөр э-бес. Бөрзөкей ач-ымр бригаданың кеңешти-риден чорудуптар. Бөрзөкейге баштаган ач-ымр бригаданы чыл бургузунда-ле берги чөдөр алыр. «Чычак алдыны» — алды-кышты үдү-маане үдүрүп келер. Оң алды чүгө колхозу-да эвес, харын бүтү районда балдыгтар апарган. Сеоз эрте бергенде, колхозунга эвес ажыл кылар, бичи-даа анаа олурабас. Тайгага барып мыш-даа белеткөн, ачыктар эвеледип алган. Сиген-даа кестирген турар, а шала кү-күз соон кыраа дүжүп, аар мара бүдүтүп та-таар кыраага соон чоруп, мыш бүтүп аял-бүтү өлүтү кылар бүдүтүп, оңалт өт-өл-гө-гө-гө чыгып агаарга дүжүтүп турганда, кыраа-даа болза, Бөрзөкейиң салгыс сайма-рап, кыраа харлар дүжүккө тайгалар баш-тарыче карак албай көрүп каап турар алаар. Мычак ову кым-даа түдүп шылаас. Күш-хүе-ниин дөдөрлөтүп, боо-чөдөр белектейиң, ач-хөдүк дөдөрлөтүп түрүп бөр, дүң бөзү удува, ажалызыр олура ховар.

Колхоз дартыс Донтак Балчмырчи-биле ко-го ажинте ужуражы берген. «Ам баа-ла пе-ния дугай ирген бе?» дөдөрлөтүп келген соонда, Донтак Балчмырчиң кыраа-нарамы апарган хаван улам-на дүжүтүп, шала сир-мырамыр карактары-биле, боо шылааган чүе-дег, бирөөн шала баскыш, шылааган алган тур-ган. Кырганын тааркымааа шырагың көр-гөш, «мычылда-ла чугаан» болуп тур боор боо деп, дарты эвелевес.

Боо улаада сени хомудатпас мен. Монгуш Делгерович — деп, дарты чатыс хөдүктү чугалааш, кырганын арай-ла чатысмыскай

берген экинте мөге хөдүк салган. — Ам пенсия дугай эвес.

— Че, харын — деп, ашанын чугаа-зы үнү келген. — Ам-даа ажыдап шылаар кийи-дир мен, дарты.

— Сөз оон чөд. Тускай эртемниң кийи бо-тай сен, Ынчанган келдиртм.

— Менде тускай эртем бар эвес, дарты — деп, ашак удураганга. — Ам-мен ашак, кара ажы-кыдык билир кийи мен. Эртем сүргүлгө өрө-нөп чорам эвес мен.

— Хамык үтүс өрөңнөп чорамында эвес-болбай, Монгуш Делгерович — деп, колхоз дарты уламчылаа. — Сен ашак талаш-биле тускай эртемниң-дир сен. Ындыг аа? Ашак-а-а-а сен менде канча дөдөрлөтүр! Ашак-аа от-таарын, кайда турарын, ову канчаар келдир-мен көтүс билбес мен. А сен дөдөр ову беш салаан дег билдир-дир сен. Ол баа мергенди-дир.

— А-а, мыдыг харын — дөдөр, Монгуш Делгерович кураак даштарын көзүлүрүп хөдүктүрүп каап, Армы-шырай улам-на чычак, кайта-жып келген бырышкарты херти бергалын. Бажының буурул дүктөрүн сүйбөш, оң хөдү-биле содугур сөгө салын эре тутушаан, дарты-же-даа көрбөш, мыаар-ла бир талшыр мы-рак, мыш мычак негүдүр өлүтү тайга-ке кайта-мыаан, уламчылаа. — Амдыралчың дүжү-галыг дийир ийиңи. Шыла-ла мыдыг. Кара чычактын түрү ол ажылы кыдык келген бо-галыг, пазы-ла чымы тылаа бөр, чатыгың каар чүе-дир ийиң.

— Эр сүргүлгө ачымчылыгыңа бөрү төгөр-нөп турар деп мөдө келди. Мал-даа түдүп каа-кан-дыр. Ынчанган сени чалаткан-дыр. Ол араатанын өлүрүр далага бөрү дөдөр, сени кел-дирткен чүе.

— Төрүп алган бөрү боор ийиң ол — деп, Мо-нгуш Делгерович билди каап. — Оолдүр бөрү чы-чылбай бөрү чүе болбай. Ову дүгөн утукавас болза ховар-тур. Анаа чатыс-даа баш мал а-зып болбас.

— Оң кайда туралгыш турарын бодуп би-лир-ле болбай сен, Монгуш Делгерович. Шы-рак аштан мунгаш, күш-хүе-ниин алган, до-раан чоруту.

— Кургаг-Адырда төрөп болбай аа. Анаа чө-дөр бөрү туралгыш бөрү чүе.

— Чөдөрлөтүп болуунуң күдөм — дөдөр, кийбей кара саздык, удул дооруш карактар-ды, карак кайыгыт, мөгө-шыраакыр Монгуш Дел-геровичиңе бүтүр-биле көрүшөш, оң хөдүк бажыт туткан.

— Кыдыгың көрөй, огул.

Бөрүңүк көсүлөткөн, малга халаш турган чөдөрлөтүп ачымчылыг аштырм. Ис-да-жы-мың ууш биш алган. Бөрү мыла-ла Кургаг-Адырда кээп турар хире болган.

Ноган хөдөк келди алган арга. Оң тур-тактарыңа Бөрзөкейиң мыаан түрү дээр! Шак бо арга-а-а-а алаа ажит чыдаарда чо-руп келген кийи болбай. Эргек боттут көк-көш-төн эвирге чөдөр бүтү күштарың уу-даа ала-таным. Ам харын арга чүгүтүрүр ол ач-ы-гыт кырганын чоктап, сактып турган чүе-дег, мыда-мында үн — ачым, кийи-жымы, хөжүм-бүшкүрүтүр тыртып, байыр чөдөрлөп турган мы-чак болбай. Бүдүк араамыңдан көргөш бажылап келеш: «Көдө-ле, көдө-ле» деп алыргың. Ачымчың ала айлан чыгыс бүдүк бажында чатыгың, шылаан ам, шылаан ам» дигелээш, көкөк дымнаагылаар-даа, сиратыгы түв дег шокар ооралгыт, содугур куурутуг хөдүк ирпн төш кыраа ийи буттап хөдөк келеш: «ойт-ойт, ойт-ойт!» деп кийи-жымын. Ачым Бөр-зөкейиң арга бодуптур чатысмы-бала уткун алаа.

«Кончүт чатыс дайын кайда туралгыш а-чым ирген бе? Бөрзөкей чөдөрү олду бодан-ган. Кургаг-Адырда болза, ол менде чы-лаас. А бир эвес мында чок дийиң. Баа бир олактыг чөдөр Чыраалыг-Хем. Оң чычир-аар. Оң эрте, Чыраалыг-Хемий дилер Бо-уш чөдөр чөдө тыялтай ол!»

Кургаг-Адырды бир хөдүк дилер. Бөрү тө-рүп алган дег үгүрлөргө, эрги адыг жазы-ның хайыгы шырааыңа бир кылдыр көзөш. Ис бөш чок. Чыраалыг-Хемге баргып, бир хо-пур удул келеш. Эң сөзүгү сөзүңгө чөдөр дил-еп эгелээш, Бөрүңүк ийи мыда бар болган. Ы-

чата-даа хаа таварып турган хире. Төрүп ал-ган бөрү үгүртүлдө оолдарыңа хунуң-на чөм дийишээр, мычанган жокпаан ашты. Истин эвелеңи бодарга, бөрү ол хөдөк төрүдөңи ба-ла-ла дилер.

Уш хонгада, хунуңа үгүлдөг. «Чөгөл тө-сө» деп ачымчылың чугалажыры мычак. Бөрзөкейиң чөдөр төгөш. Бир хонугу аш ийи-биле эрттирген. Ынчанга-даа дилешкан. Аш-чөм төгөш-даа болза, беш дугаары хун-де дилер-биле Суглау-Өзөңгө барып одагалаан алаа.

Бары-ла ийи хонуга бүдү чүе ажыраан курут ийиң, сүт шай аартап алырга, хындаган чүе дег, холуртканың, дагап турар апарган. «Уваа, эдип чүе-дир аа?» — деп, чалыраашта-лып хып турган одаг чатысма хөдөшөп чыда. Бөрзөкей боданган. — Кайда төрүп алган шүлүс боор? Ылаң-ла кым бөрү-дүр. Угүртүр чөдөр чөдө масканы илден. Дырга дөдөрүрүп калган. Шаада бөрү төвөр чөдөр бо-ла болбай. Моон өскө бөрү туралгыш берги дег чөдөр чөдөр. Ол дөдөр көчүтү кайра дайын бодур эвеле. Кийи аскерип калкып дег бөзө-сөдөн чөдөр үгүр кылдыр эвес.

Чүеңи канчап билдир. Суглау-Өзөңгө чөдөр-дө көрдөн башка. Моу дилеп тыпаксаа кайын боор. Кайра, хонугу ашым дөдөр, шөкөп чорудар-та, курут бөдөр ала бай. «Тускай эртемниң кийи сен» деп, дарты чугалап турду. Бо дай-кымы уузапкан кааган дег, менде ол мыаан олура. Малчылар баа мыаан турар. Чөп най-лашпас чүе боор. Азы — карак-кулак чөдөр-төш, чөдөр чөдөр аштаным ол ирген бе? Алдан чы-да аялал келген кийи болбай мен. Шаада а-лааш адып чоруду. Чатыс эртен кылаштарың-га-ла болур чүе болбай. А ам беш хөдүк ү-түп келеш, бөрүңүк бараның бөзөң көрбөс. Карак чөдөрлөтүп, аскерип эрттир-дир турар чадаас эвес деп мен бе? Э-э-хей, «пенсияне үн» деп, колхозчуларың чугалажың турары шын эвес бе? Чок, мен дөдөр-ле анаа олурап шылаас мен. Аялал шылаас-даа апарымыз, шылаар ажылымың кылгай мен.»

«У-хаа! Хак-хак! У-хаа, хак-хак!» дөдөр кызыл-үгүлү алкымы Бөрзөкейиң боданың үзө киргилеп. Оң чымын чөдөр чөдөр ийи хө-дөк каралгыт дүш. Шак мыдыг каралгыт чүе бе-зиң аргага иржымың мыч-дааш үрөп турар. Бөрзөкей эртенги хала-биле дөдөр бөрү дилеп чоруккан. Шырт эвелеңи ийиңи өрү, ач-ы-чак-биле чоктап олурагыт, шылаада ис бар апарган, Истей бөдөр, бөрү ийи-жымын каап

мыдыг. «Ам-ва мыда-дыр эресе» — деп, Бөр-зөкей бүдүү иштине чугалажың. — Чөдөр ис-теп чөдөрлөп шаада шүмө! Дарты үдөдөп чо-руур шааң эвелеш арткап деп бил!» Ис бирде шыргай иштине-даа баар. Бөрзөкей кычче-даа үнөр. Аш бөрү эртенги оларда ачча хайып, ач-көдөр чорамы ол Бөрүңүк ийи даг уауыга келеш, чөдөр берген. Ол-бо дөдөрлөп, ис көзөргө, көңүс тымылаан.

Ажым кыдымында чөдөр баштыг дилетти де-зүпте чөдөрлөп олура шагааран Бөрзөкей удуу берген. Ол арамыда хун чөдөр шырыга дес-келтир даш, сипедө шалың ламчыларың чө-дөрлөп өлүтү кылдыр бүдүткөн. Чөдөр кымы тынып турган кыдык, бургузайың, бугалап илелен. Дирткөн ламчы Бөрзөкей отуту — келген. Ажым кыдымында көдөрлөп удуу, көнөргө төвө дег, кийиң чыла-ла бажылап үнүп келеш. Ол мойну өрү кылдыгың сунган, дүмүтүң танаан дартыңадыр, шыксымаар агаарын иш-көзү тыртып, чыдыгыңа. «Чымында дүктөри буурул апарканы бодарга, мен дег, баа-ла кыраан ач-дыр бо — деп, Бөрзөкей бодан. — Чү-нү чыдыгыңа турары ол? Бир чөдөр дөдөр дү-наан ирген бе? Мөң чыдымың аялал болза, бо хире шөкөш турба-ла болбай. Шокар-шокар ооралгыт ийи бызааш шөт иштинең жарым үнүп келеш, незин додоткан дөдөрлөп, де-дөрлөп, дөдөрлөп тура, ийи чартымыңдан көш, аме бергенер. Мычак бирде бир огул, бирде өскө огул чытап каап, эдип берип, не-жөшү турган. «Хөкүдүрлөң чартымың аа! Незиң көңүлү турганарын. Шак бо дөдөр оол-дугу ач-ычак, мал-чатын аштан, менде ойт-а-лааш дөдөр, көчүтү кен дартыңа, канчап тыл өлүрүр чөдөр? Бо улаада алырбаа-даа, канч-келеш, чөдөр бааар мен, Ааа долган араатан!» Мычактың оолдары дөдөр элп алган, ажы-кын ортуңуңа дөдөрлөп үнүп келеш. Нези оларың соондан кылашкан чоругу, шалыңың сипегин чыда берген.

— Мычак хөдөрлөп бажың көдөрүп келеш, кудан сүгүртүп, эвес иштинең кайтап, чыдыгыңа берген. Оң дүрүңгөң кылдыр соодай калкыш, алааш-улааш кылдыр халып мыаан болган. Бөрзөкей канчап-ла көргө, көн бөрү ачым аадымы алган, дилетти кымынча ха-лайтыр ушту алган. Карак-кулак чөдөр мыдып о-рган. Бөрзөкей чатысма чыгыс бооуу алган, халып оран бөрүңүк эртенги туткан алаага, ол оң калкып берген. Оолдүр бөрү ол болган. Бөр-зөкей оң үгүртүп дилет тымың, оолдарың бааа утулаан.

К. АРАЧЧА.

«ИЙИ АҢЧЫ»

Дөдөр, беш хонугу айнаар хире дөдөрлөтүп ийи «аңчы» Чойган, бөштүгү кадыр сымче Сондуг-мурнут бажың үгөн.

Бир-ле чөдөр койгун ийи Бирлере берген чычак. «Майтак майык мыраалы боор, Майнаптаа» деп, эрлер ийиңи.

«Ыраваада кайын чайлаар, Чынар-дыр» деп саяал үгөн. «Ынчаал харын, агаар арыт, Шыут-ла тааркыш турар-дыр боо. Ийи боозу сиратышкан, «Ийи суглау» шыаңар чайлаан.

«Кудатуржукан айнаашкын» деп, Кудатурлар теппи чорда, Майтак кайык чүтү тоорул, Бажың уткуй халып келеш.

Ийи «аңчы» дөдөрлөтүп, «Ийи суглау» шылап түдүп, Шыгап чоруй, дөдөрлөтүп, Сымны куду чүтүр баткан.

ТААРЫМЧАЛЫГ АРГА

Ханты-Мансийскиден Тюменге бар чоран «АН-2» деп самолёттук пас-сажирлери олурагыңа чаа-ла таарыштыр олурупканда, өртөсчү чыт бил-динип келген. Чамык кийилер ову удул-ла аскербөш: Барыны Сибирье-дус ийи, кургаг, өрт бооп чалаас. Чыты бодарга бүрүтү эвес, харын бүдүсүт чыт болган.

— Демир удузың-дыр — деп, геофизик Иван Варламов аштеринге чу-таалаан — дүргөн-не удулукчуларже!

Оң удузганы экзотичисиниң ажыдакчылары Полярье чоогунда Хулаан Новосибирске чынып бар чораннар. Анаа бойус газы болган нефит дилет тыл, шынчап турганары ол. Ужугу үнө-ле 18 минута өртөсчө, мындыг айымың таварылга болган. Дөдөрлөтүп көргө — тай-га, АН-2-иң чатыгыңа бүдүн тонна хире бөзөң баа бар.

— Билдир бис — деп, корабльиң командири Василий Мокрушин хары-лаан. — От өжүрүчү ажалыбай-дыр. Кондурүшкүңе бар чор ми. Бистиг ажаагыс эртен хөд, Барып хонупаш, таптыг чугалаашың бис аа.

Салонда мыш-даа дам барган. Тынары бергенде, иллюминаторларда чал-быш көстүп келген.

— Бол-ла чүе дүрүрүсөң, оолдар — деп, Варламов өрүңгө тагаан. «Оолдарың» аразында ийи хөдөрлөп кийи баа бар — отряд началь-ниги Нина Найденова болган удул инженер-геолог Анастасия Климович. Дүрүрүп, хөдөрлөп ачым чок дөдөрлөп олар баа билдир турганар.

— Бим-даа хөдө шымып, ажимең, — деп, Варламов тавар дүжаа-ган. Отту өжүрүсө болуурусса бөзөң савалары часты. Бүдүн тонна кып-кан бөзөңиң парак чывош дээр аразында халче тарай бөр. Эжиниңиң-даа шөдүт ирай албас сен. Демир хунуңар чок болганда, рюкзактар-биле өжүрүс бис. Рюкзактары божудулар, оолдар!

Хып турган АН-2 суга кээп дөдөр бөзөң-биле, «агаар өртүнү өжү-рүчүлери» дилеттич тургуктап. Бир чамыктың ажаага, а Иван Вар-ламов чатыгын кымынче үнө халый берген. Ийи дөдөр дөдөр-ла, өртөн-дир чип-ле турар. Бүдүк хып эгелен. Ам чатыгыңа кып-ла чатымыш-кын болган. — Сугже шурай бергеш, ажимең дээр эвелеп. Аам шүпүт чүе эки бодур ирген бе?

Безек каа халып келген бөзөңдөңиң утуу каапкан. Варламов а-гырган: — Сугда! Рюкзактар-биле уунаар!

Шала өртүнүң АН-2 хөдүк кылаңаа-а-а хун ажаага оожуу чатыгыңа турган. Аймыңдан чап-чаа чылаан, шыагыңа тургукан кий-жилер даштанып олураганнар. Армы-бажыңа мыш-хүлү аштагышаан, чүу-даа болбаан чүе дег хөдүмүрөөнөр.

Николай МЕЙСАН.

Дөдөр Иргит — «Тере-Хөл» колхозта эмалте салбырыңың сестра-ы. Кайда-ла хөдөк дөдөр бодур, мыаар кымыс соода-да, чатыгын ийиңи-даа чычак дилей халтар, кийилерге баштагыс дузаны чөдөрлөп чатыга берген. 3. Иргит чымыс мунгаш ийи боорга, эрөс дөдөр эрлер бөзөң ажаагаан чүе дег көрүп чымыс калар. А. ИРГИНЧИ Фотозу.

КЕШТИҢ ЭКИ ШЫНАРЛЫҢЫ ДЭЭШ

Аң өлүктү тм аңаары чугула бодурунган алында, кешти эки шынарың, удуу өртөк-үчөтүг кылдыр сооп калдырып алымы баа-ла эң чугула чүтү болур. Дийи, кийи, ас, күзөң дөдөр эвеле-даа аңаарың кешти үрөшү-күн чокка боолуп, мыка түтөсү алымы аңымчы эки арга-дур-жугааңдан, чатыг чок адым-кымыңдан хамааржыр.

Чамык аңчыларың дүжааган көшөрлөңиң шынары бөзөң бо-дур таарылаар бол-ла болгулай бөр. Чыжаа, кийи, дийиңиң, ас, күзөңиң таарылашкан-на чө-рине адып турганымдан кештиң ийи-не ажыгал хорамың чөдөр-лөңдө оык дөдөр ойбактар, хан кутчуктар хөй бодуп, кештиң өр-төк-үчөтүг, шынарың кудулаар. Шак мыдыг чоруктар колдуула-ла дүжүлгө чок баа анык аңчыларың таламыңдан болуп турар. А дүжүлгөңүң, чычас алар аңчылар мыдыг чоруктар-ын бодурубай, олар бо үстүдө адымың аңчыларың бажыңче кийи атыккан, кешти эки сооп, калдырып ал турарыңдан бирги сорттарга хөдөп ал, улуу ору-галыг болуп турарлар.

Чамык аңчы митар кешке ба-ла-ла удуу үрөдөшкөңиң бөзө-дүр. Аңым кайы-хамаан чок мыдыгыңаар, аңаа хан кут-чүң чөдөрлөп бодурубас дөдөр ы-гарын эки өрөдөрип чугула бо-дуп турар.

Бистиг аңчыларымыска ба-рык-ла хөй кешти чүтү-бүрү а-

бактыгы болган оон-даа өскө аңчырың түдүтүп соор. Мычактар соода бо аңчырың кештиң ө-кө-көңиң хөдөрлөңиң, буттарың мыдыгтарым арбактарың олура кештиң калтар.

Мунгашты соода кандыг-даа өрүшкүн хөдөрлөсө, баштай хөдөрлөңиң, буттарың мыдыгтар-ым арбактарың олура кешти-лен калтар. Оон аңымдан, адым, үстүгү эртеннөңдө эгел-еп бажың сооп эгелээр, ку-

лак дөдөрлөп кештиң олура кеш-леңи, чымыл чөдөр аа калтар, оон мыдыг бажың хөдөрлөңиң удуу эрэк бажы-биле чугуу а-рак сооп, шыраа сооп бажымыр-тар. Асты, күзөңиң, кырааның дөдөр өскө-даа аңчырың аңымдан эгелеп мунгашты соор. Куду-рукту баа-ла сөгүңдөн аңымдай шыраа тыртыптар. Кудурук бо-ла көчүтү үстүчөтү болгай, ми-чанган ову оорамчылыг соор чөдөр.

Чөдөрлөңиң соор аңчылар дөдөр-лөңиң, хөдөс дөдөр кыпкан кол-дуула-ла дүжүлгө аңчылар дөдөр-лөңиң болгай.

Кешти сооп адырган соода мыда чымынган ээти, чатыг,

кымышты болган өскө-даа аш-таар ужурул чүдөрлөңиң аштан арылаар, кешке хан баштамыр-чорукту шугу бодурубас, хан кутчүң чөдөрлөңиң кешти. Кырт-кышты, чатыг, эртен сүгүртүп аш-таарда шалты бажың хөдөрлөңиң азы тускай мыдыг сүгүртүр де-мипри-даа кылаан ал болур. Аш-тан арылаан соода кешти чөдөр-лөп пөс аам сазымың-биле чөдүп калтар.

Сооп арылаан соода кешти ам тус-төс айма-биле тускай хө-дөрлөңиң хөдөр, хөдөрлөңиң хөдөр-лөсө кештиң эдө-хөс түтү-лаан, кургадыр. Ас, күзөң, кыр-кышты тускай чалап каан калбаан мыш хөдөрлөңиң хөдөр, кодан, дилет болган өскө-даа кештиң адыр хаак хөдөрлөңиң хөдөр. Хөдөрлөңиң хөдөрлөңиң болган хө-дөрлөңиң баа калчаар хөдөрлөңиң хөдөрлөңиң аңаан келген дүжү-галыг аңчы бүрүз билдир болганда олардан аштырып алыр. Кешти кургадыр ол чатыга салып болбас, 15-30 градус чы-лым температуралыг чөдөр кур-гадыр.

Кеш эң-не үчөтүг аң болганда ону сооп, кешти кургадым ала-арыңың удуу кычкыңиңиң салыр. Кешти түдүтүп соорың үстүдө чугалажың болгай бис. Кештиң хөдөрлөңиң, буттарың мыдыгтар-ым арбактарың олура кеш-теңи, ову дартыңа-биле каап турдуу шыраа соотар. Кешти хөдөрлөңиң, калдырып соода дүгүн дашлаар кылдыр аңдыртыр.

МЕНДИЛЕЖИГ ДУГАЙЫНДА

—Экин! — диген чатыс сөстөн
Эрт сөткөл чымыс чымыс —
Чүрөк орта эргеленчиг
Чүмү мунгаш доңуш келер.

Холуң сунгаш, дымат туткан
Кожка келген эртенги ийүрү —
Ажы-үзөс тургалтап, алымы
Адым додур салкымаамы.

Ада-өгөс чатыс, айтмы
Амыр эртен менделес —
Чашпаалады, удуураалы
Чажымыртар хөдөк чок.

Эртен эддеп, эртен чымы
— Экин! — диген менделес —
Хөдөр чок арыт чүрөк орта
Кийи деп сөс чатымылар.

Утгундурбас хунум

Катап эвелеп, мычылда-даа утгундурбас
Кара чөдөр бөрү-ле хунум дөдөр эртен
Аңаа баштай: «аа», «ааа» кылдыр ууш үгөн
Аван сазым дилет элген хунум ол тур —
Өзөң, кудан каа-даа шакта,
Өртөс турбас төрөң хунум.

Ам бо хунум элбегү коз, ашым бедид,
Ады-дүңма бугу кодоо ийи түдүш.
Деткич, оңул депизимки сактып дийлаар,
Дектижикте оруу ашкан эртен хунум —
Өзөң, кудан каа-даа шакта,
Өртөс турбас төрөң хунум.

Катап эвелеп шактар хунвер
Караадыттып эртен турар;
Анай-хаакыг чатыс азын
Ажымынче чүткүн өрөр.

Хөйдө кужум каткан болган,
Хөдөрү серек, бодум шооа.
Дээр мышак кыдыгыңаар
Эрес, омаам ам-даа олчаа.

С. ТАМБА.

СЕРГЕДИП КЭЭР

Суггүр ак чыс уян даамык
Сугуу чалган эрте бөдөр,
Чөдөр, үнүш шини дөдөр —
Сеткөл өртүп, чатымын көр.
Чамы кийи, ужу-топтут,
Чалпап орда таалаңгыт:

Чамың соода чөдөр мычак
Сатыш-сөткөл сергедип көр.
К. СУТТУГ-ООЛ.
Чөөн-Хөмчигиң Бажың-Алаа
Шооламың бажымы.

АНЧЫЛАРГА КОЖАМЫНТАР

Хөдөрүңү-ле бөзөң артка,
Хөдөр-биле чүткүр бөрүч.
Көвөй аңар тургалта орта,
Көңүл ховар ачы-ла мен.

Харыг артка түрү дүшөс,
Калдыр кутчүт совоха азы.
Калдыр бөдөр төрүл чөдөс,
Калдыр, эртен аңчы-ла мен.

Төрүктөөн дийиң каага,
Хөдөрүңү-ле бөзөң артка,
Хөдөр-биле чүткүр бөрүч.
Көвөй аңар тургалта орта,
Көңүл ховар ачы-ла мен.

ОКТАБРЬ 23-ТЕ

«НАБРАЛ» — Даң хаваянда шаажаа-а-а 10. «Дайын болган тай-бик» (1-ги серияларың 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 15